



LUNDS UNIVERSITET  
Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen  
Docent Bengt Lundell

YTTRANDE

2017-01-27

Dnr V 2016/1732

1

Justitiedepartementet

## Remiss: Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:71)

Ju2016/07760/L6

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över betänkandet *Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten* (SOU 2016:71), får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av docenterna Bengt Lundell, Henrik Wenander och Vilhelm Persson.

Betänkandet behandlar två frågor. Den första rör frågor kring omval och den andra vissa frågor om skyddet för valhemligheten. Juridiska fakultetsstyrelsen vill härmed framföra följande synpunkter.

### *Omval*

De allmänna valen är grunden för den svenska folkstyrelsens legitimitet. Det betyder att förändringar i reglerna om val inte bara kan ske utifrån effektivitetsaspekter utan att de grundläggande principerna för representation och val måste vara centrala.

Vägledande för förslagen rörande omval är effektivitetssynpunkter. Utredningen anför exempelvis att omvalet i Båstads kommun 2015 medförde ett omfattande arbete för de berörda instanserna ”trots att antalet röstberättigade uppgick till knappt 11 000 personer (s. 66)”. Det är enligt fakultetsstyrelsens uppfattning olämpligt att lägga denna typ av kostnadsaspekter på så grundläggande aspekter av valsyste­met – särskilt med tanke på att många av kommunerna är mindre än Båstad. Det innebär att fakultetsstyrelsen är tveksam till vissa av förslagen.

Fakultetsstyrelsen delar inte heller utredningens uppfattning att omval endast ”undantagsvis (s. 70)” kommer att förekomma i framtiden med tanke på de förebyggande åtgärder som vidtagits. Tvärtom har det varit två omval vid de två senaste allmänna valen. Detta har både att göra med att reglerna fortfarande är komplexa och att de ska tillämpas av personer endast vart fjärde år. Röstmottagarna har inte heller den erfarenhet av myndighetsutövning som var regel för något decennium sedan. Ökade partipolitiska motsättningar kan också leda till ökad uppmärksamhet kring avvikelser i valför­farandet. Fakultetsstyrelsen rekommenderar därför istället att omval ses som en reell risk vid varje allmänt val

och att planeringen hos valmyndigheterna tar detta som utgångspunkt. En sådan åtgärd kan vara att lägga in ett fast omvalsdatum i planeringen.

Utredningen föreslår att det ska upprättas en ny röstlängd vid ett omval. Enligt fakultetsstyrelsens uppfattning är det inte självklart att det är nödvändigt ur regeringsformens synvinkel. Bestämmelsen i 3 kap. 4 § regeringsformen kan uppfattas som att den behandlar vad som gäller vid ordinarie val och inte utesluter särskilda regler om omval (jfr 3 kap. 13 § regeringsformen). Som utredningen anger är det en naturlig utgångspunkt att omval inte ska utgöra ett helt nytt val. Den utgångspunkten bör normalt också få genomslag när det gäller röstlängderna. Att t.ex. personer som har hunnit fylla 18 år mellan det ordinarie valet och omvalet till kommunfullmäktige skulle få rösta betyder att dessa personer av en tillfällighet behandlas annorlunda än i kommunen intill, där det inte förrättas omval. Även om inte enbart effektivitetssynpunkter ska vara vägledande är det på denna punkt svårt att se att den demokratiska vinsten med att upprätta nya röstlängder uppväger den omgång det innebär att upprätta nya längder.

Om samma röstlängd används är det naturligt att – som utredningen föreslår – normalt utnyttja partiregistreringar och godkända kandidater. Det är emellertid förmodligen inte möjligt att upprätthålla principen om oförändrad röstlängd undantagslöst. Framför allt om ett omval utlyses på grund av omfattande fel i röstlängden vid det ordinarie valet, är det tänkbart att en ny röstlängd bör kunna upprättas. Valprovsningsnämnden bör därför få rätt att bestämma att undantag kan göras.

En ny röstlängd, i enlighet med utredningens förslag, leder till att kontrollen av valbarheten blir mera omfattande och utan förändring av valsedlarna kan det förekomma kandidater som inte är valbara där, vilket kan vilseleda väljarna.

Om man väljer att göra en ny röstlängd är det därför naturligt att tillåta nyregistreringar, justeringar och tillägg, men också möjligt att föra över partier och kandidater från det ordinarie valet. Det är önskvärt med en grundläggande överensstämmelse mellan röstlängd och kandidater. Vi delar alltså inte utredningens uppfattning på denna punkt.

Systemet med obligatorisk registrering av partier och att kandidater ska godkänna sin kandidatur är nytt och inte prövat i praktiken. Det betyder att nya typer av problem kan dyka upp. Det kan vara så att omvalet orsakas av att fel har förekommit i samband med partiregistrering, kandidatgodkännande eller framställning av valsedlar. Om utredningens förslag om förbud mot förändringar vad avser partier och kandidater genomförs, bör Valprovsningsnämnden få rätt att bestämma att undantag kan göras från detta.

Utredningen föreslår också ändringar vad gäller kungörande av valresultat. Enligt fakultetsstyrelsens uppfattning bör nuvarande ordning bibehållas, så att det är tydligt och allmänt känt vid vilken tidpunkt valet är klart. Om ändringar övervägs bör det av lagtexten framgå hur valresultatet ska tillkännages, genom myndighetens anslagstavla, författningssamling eller liknande. Tidsfristerna för överklaganden är så snäva att full klarhet måste råda på denna punkt.

Fakultetsstyrelsen anser att möjligheten för envar att yttra sig bör bibehållas. Denna möjlighet har enligt utredningen utnyttjats i liten utsträckning, men detta är

enligt fakultetsstyrelsens uppfattning inte ett argument för dess avskaffande. Tvärtom bör detta ses om en del i allas delaktighet i valprocessen. På samma sätt som vid andra situationer av överklagande är det naturligt att berörda parter har utrymme att yttra sig i ärendet. Med tanke på valsystemets legitimitet är det olämpligt att ha en regel som innebär att myndigheten ska avvisa synpunkter från andra väljare än den som har klagat.

Det ska enligt utredningen lagregleras att omval ska ske inom tre månader. Det är oklart hur detta ska kontrolleras och vilka följder det ska få om tidsfristen inte kan hållas. Det bör enligt fakultetsstyrelsens uppfattning i stället övervägas om inte ett datum för omval ska fastställas i samband med att valdatum bestäms. På så sätt kan valmyndigheterna redan från början ha beredskap för ett möjligt omval.

#### *Förstärkt skydd för valhemligheten*

Utredningen föreslår att valsedlarna ska finnas i valbåset. Det är enligt fakultetsstyrelsens uppfattning önskvärt med ett annat sätt att göra valsedlarna tillgängliga än det nuvarande. I Sverige genomförs tre val samtidigt, vilket innebär att det är ett mycket stort antal olika typer av valsedlar som ska göras tillgängliga. Fakultetsstyrelsen ser därför stora praktiska problem med förslaget och en risk att väljarna blir förvirrade. Utredningen diskuterar inte två andra möjliga lösningar. Det ena är en gemensam valsedel med alla partier för varje val i likhet med Danmark. Ett annat är att varje väljare får en bunt med samtliga valsedlar för varje val innan han eller hon går in i valbåset.

Enligt delegation

Bengt Lundell